

Vlaams
Parlement

ingediend op **372** (2014-2015) – Nr. 3
5 juni 2015 (2014-2015)

Verslag van de hoorzitting

namens de Commissie voor Leefmilieu, Natuur,
Ruimtelijke Ordening, Energie en Dierenwelzijn
uitgebracht door Bart Caron

over het voorstel van decreet

van Tinne Rombouts, Wilfried Vandaele, Lydia Peeters,
Bart Dochy, Jelle Engelbosch en Bart Nevens

tot wijziging van
het decreet van 22 december 2006
houdende de bescherming van water
tegen de verontreiniging door nitraten
uit agrarische bronnen

Samenstelling van de commissie:

Voorzitter: mevrouw Tinne Rombouts.

Vaste leden:

de heren Piet De Bruyn, Andries Gryffroy, Bart Nevens, Axel Ronse, Ludo Van Campenhout, Wilfried Vandaele;
de heren Robrecht Bothuyne, Lode Ceyskens, de dames Tinne Rombouts, Valerie Taeldeman;
de dames Gwenny De Vroe, Lydia Peeters;
de heer Rob Beenders, mevrouw Ingrid Lieten;
de heer Hermes Sanctorum-Vandevoorde.

Plaatsvervangers:

de heer Jelle Engelbosch, mevrouw Sofie Joosen, de heren Jos Lantmeeters, Jan Peumans, de dames Grete Remen, Sabine Vermeulen;
mevrouw Sonja Claes, de heren Jos De Meyer, Bart Dochy, mevrouw Katrien Partyka;
de heren Mathias De Clercq, Willem-Frederik Schiltz;
mevrouw Els Robeyns, de heer Bruno Tobback;
de heer Johan Danen.

Toegevoegde leden:

de heer Stefaan Sintobin.

Documenten in het dossier:

372 (2014-2015) – Nr. 1: Voorstel van decreet
– Nr. 2: Amendementen

INHOUD

I.	Uiteenzetting door de Vlaamse Landmaatschappij.....	4
1.	Evolutie waterkwaliteit.....	4
2.	Stikstofbemestingsnormen.....	4
2.1.	MAP4.....	4
2.2.	Aanpak.....	4
2.3.	Conclusies.....	6
3.	Fosfor in landbouwbodems.....	6
3.1.	Fosfor in de bodem.....	6
3.2.	Fosfor en bemesting.....	7
3.3.	Van generieke naar specifieke uitmijning.....	7
4.	Overheid investeert in beleidsmatig onderzoek.....	8
II.	Vragenronde.....	8
III.	Uiteenzetting door Bond Beter Leefmilieu en Natuurpunt.....	9
1.	Context – waarom een mestdecreet nodig is.....	9
2.	Wat de milieubeweging vraagt.....	10
3.	Voorstel van decreet – gewikt en gewogen.....	10
IV.	Vragenronde.....	12
V.	Uiteenzetting door Wervel en BioForum.....	16
1.	Wervel.....	16
2.	BioForum.....	17
2.1.	Biologische landbouw.....	17
2.2.	Mestregelgeving.....	17
2.3.	Fosfaatnormen.....	17
2.4.	Oplossingen?.....	18
2.5.	Plan-MER.....	18
2.6.	Voorstel amendement.....	18
VI.	Vragenronde.....	19
VII.	Uiteenzetting door Boerenbond en Algemeen Boerensyndicaat.....	20
1.	Landbouw heeft al grote inspanningen geleverd.....	20
2.	Gebiedsgerichte aanpak en bedrijfsbenadering.....	21
3.	Bemestingsnormen.....	22
4.	Maatregelen in MAP5.....	22
5.	Opvolging en sanctionering.....	22
6.	Vraag tot grondig en neutraal onderzoek.....	23
7.	Algemene reflectie vanuit ABS en Boerenbond.....	23
8.	Achtergrond bij de voorstellen.....	23
9.	Globale evaluatie MAP5.....	23
VIII.	Vragenronde.....	24
	Gebruikte afkortingen.....	27

Op 26 mei en 3 juni 2015 besprak de Commissie voor Leefmilieu, Natuur, Ruimtelijke Ordening, Energie en Dierenwelzijn het voorstel van decreet tot wijziging van het decreet van 22 december 2006 houdende de bescherming van water tegen de verontreiniging door nitraten uit agrarische bronnen.

Op 2 juni 2015 werd over het voorstel van decreet een hoorzitting georganiseerd met:

- Annick Goossens, beleidsmedewerker Mestbank, en Kevin Grauwels, beleidsmedewerker dienst Mestbeleid, Vlaamse Landmaatschappij;
- Erik Grietens, beleidsmedewerker Bond Beter Leefmilieu, en Wim Van Gils, diensthoofd Beleid, en Freek Verdonckt, beleidsmedewerker Natuurpunt;
- Kurt Sannen, voorzitter, en Esmeralda Borgo, beleidsmedewerker, BioForum, en Benny Van de Velde, medewerker Wervel;
- Chris Coenegrachts, ondervoorzitter, Georges Van Keerberghen, lid hoofdbestuur, en Toon De Keukelaere, adviseur en dossierhouder Mestbeleid, Boerenbond, en Hendrik Vandamme, voorzitter Algemeen Boerensyndicaat.

I. Uiteenzetting door de Vlaamse Landmaatschappij

Kevin Grauwels en Annick Goossens lichten de wetenschappelijke achtergrond toe van het vijfde actieprogramma in uitvoering van de Nitraatrichtlijn, met focus op de bemestingsnormen voor stikstof en fosfaat, waarna ook het wetenschappelijk onderzoek dat de overheid tijdens de looptijd van het programma (2015-2018) zal laten uitvoeren kort voorgesteld wordt.

1. Evolutie waterkwaliteit

Kevin Grauwels schetst de evolutie van de nitraatconcentraties in het MAP-meetnet sinds het begin van de metingen in de winter van 1999-2000. Zowel de gemiddelde nitraatconcentratie als het percentage overschrijdingen (de zogeheten rode meetpunten) zijn gedaald. Het aantal overschrijdingen daalde van 57 percent in 1999-2000 tot 21 percent in het laatste winterjaar. Een belangrijke maatregel die daar volgens de spreker voor verantwoordelijk is, is de beperking van de stikstofbemesting aan de hand van stikstofbemestingsnormen.

2. Stikstofbemestingsnormen

Stikstofbemestingsnormen moeten gericht zijn op evenwichtsbemesting, met minimale milieukundige stikstofverliezen bij een optimale opbrengst.

2.1. MAP4

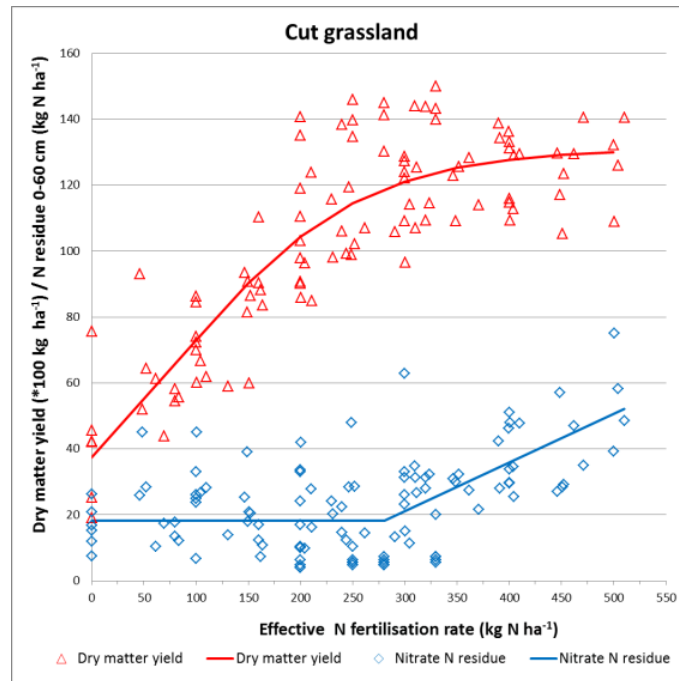
Tijdens het voorbije actieprogramma werd de stikstofbemesting grondig herzien. De vraag is hoeveel verder men wetenschappelijk nog kan gaan. Is het niveau van evenwichtsbemesting al bereikt of valt nog een weg af te leggen? Daartoe vroeg de Europese Commissie al in 2011 bijkomende onderbouwing in de loop van MAP4.

2.2. Aanpak

De Vlaamse overheid probeerde een relatie af te lijnen tussen stikstofdosisresponscurves en nitraatresidu's. Daarin worden drie variabelen met elkaar verbonden: de stikstofbemestingsdosis, de (optimale) opbrengst bij een bepaalde dosis en de verliezen in het leefmilieu via nitraatresidu. VLM deed dat voor de vijf belangrijkste voeder- en akkerbouwgewassen in Vlaanderen: grasland, maïs, wintertarwe, aardappelen en suikerbieten, samen goed voor meer dan 85 percent van het landbouwareaal.

Op verzoek van de Commissie werd het onderzoek ook gepubliceerd in een internationaal vakblad. Dat gebeurde vorig jaar in *Agriculture, Ecosystems and Environment*, door de mensen van het Onderzoeks- en voorlichtingsplatform duurzame bemesting.

Aan de hand van onderstaande grafiek voor gemaaid grasland situeert Kevin Grauwels het opzet van het onderzoek.

De stikstofdosieresponscurve wordt afgeleid uit een analyse van verschillende onderzoeken die de laatste twintig jaar uitgevoerd werden in Vlaanderen en het noorden van Wallonië. De X-as stelt de toegediende hoeveelheid stikstof voor, uitgedrukt in stappen van 50 kilogram.

De spreker stelt dat met een dosis van 300 kilogram stikstof per hectare een vrijwel optimale opbrengst voor grasland wordt gehaald. Het nitraatresidu blijkt vlak te verlopen tot ongeveer 300 kilogram stikstof per hectare en vanaf dat kantelpunt toe te nemen.

De spreker concludeert dat een verlaging van de norm een sterke opbrengstdaling tot gevolg zou hebben maar geen milieuwinst, en dat men integendeel zou kunnen besluiten tot een kleine verhoging van de stikstofbemestingsnorm, die leidt tot een iets hogere opbrengst, waarbij het residu nog steeds voldoende laag blijft om uitspoeling naar het milieu te vermijden.

Bij maïs ziet men het nitraatresidu exponentieel toenemen tot iets minder dan 60 kilogram met de huidige bemestingsnorm, wat evenmin tot problemen leidt voor de waterkwaliteit en waarbij een optimale bemesting kan worden nagestreefd.

Kevin Grauwels geeft mee dat voor aardappelen, suikerbieten en wintertarwe gelijkaardige curves zijn opgemaakt. Hij merkt op dat de bemestingsnormen maximale dosissen vastleggen, terwijl de landbouwer bij de bemesting ook rekening houdt met bodem en mineralisatie. Suikerbieten en wintertarwe zijn vergelijkbaar met grasland: een zeer laag residu bij de huidige bemestingsnorm.

2.3. Conclusies

De Europese Commissie aanvaardde als conclusie hieruit dat de bemestingsnormen voor deze gewassen voldoende onderbouwd zijn, dat de evenwichtsbemesting is aangetoond, met zeer lage residu's voor grasland, suikerbieten en wintertarwe, en hogere maar aanvaardbare voor aardappelen en maïs. Voor landbouwers die de beste praktijken toepassen, zou eventueel een hogere norm voor grasland gehanteerd kunnen worden.

Een dergelijke oefening is nog niet uitgevoerd voor de tuinbouw en zal de komende vier jaar gebeuren.

21 percent van de meetpunten in het MAP-meetnet overschrijdt nog steeds de norm. De doelstellingen voor 2014 (16 percent overschrijdingen) en 2018 (5 percent overschrijdingen) worden nog niet gehaald. Een deel van de verklaring is dat de bemesting nog efficiënter kan, waarbij niet alleen naar de totale dosis maar ook naar het tijdstip en de technieken wordt gekeken. Overschakeling naar een bedrijfsbenadering kan de efficiëntie verhogen volgens de VLM, waarbij gestreefd wordt naar een evenwicht van stikstof-, fosfor- en koolstoftoediening.

3. Fosfor in landbouwbodems

Annick Goossens bespreekt de fosfor in de landbouwbodems, die veel verschillende vormen aanneemt. Zij onderstreept hoe moeilijk het is het complexe evenwicht te behouden tussen de opbrengst van gewassen en het vrijwaren van effecten op het milieu.

3.1. Fosfor in de bodem

Terwijl stikstof gemakkelijk oplost in water, is dat bij fosfor niet het geval. Naast een organische vorm (plantenresten, micro-organismen, humus), zijn er ook verbindingen met ijzer- en aluminiumoxiden (klei) en echte mineralen. Fosfor kan uit al die verbindingen ook weer vrijkomen, schetst de spreker.

De interactie tussen verbinden en vrijkomen is erg belangrijk, omdat planten slechts één fosforvorm kunnen gebruiken, namelijk in de bodem opgelost orthofosfaat, die slechts in relatief kleine hoeveelheden voorkomt. Anders dan stikstof wordt fosfor opgenomen door diffusie, waardoor het heel belangrijk is dat de opgeloste fosfor dicht bij de plantenwortels voorkomt. De door de plant opgenomen fosfordeeltjes moeten continu aangevuld worden, soms twee tot drie keer per dag opdat de plant voldoende groeit. Het volstaat dus niet dat er veel fosfor in de bodem zit in andere verbindingvormen.

Fosfor komt in de bodem door minerale of dierlijke mest, plantenresten en (een beetje) door atmosferische depositie. Het is echter niet de fosfor uit de meststoffen die planten opnemen, aangezien dat door allerlei mechanismen in de bodem wordt vastgelegd. Rechtstreekse bemesting met fosfor heeft dus maar een heel klein effect op de opname door planten, die gebeurt via de bodemoplossing. Van het opgeloste orthofosfaat moet voldoende aanwezig zijn maar niet veel meer dan de planten kunnen opnemen, want dan kan het uitspoelen.

Van de verschillende fosforvormen in de bodem is een bepaalde hoeveelheid labiel. Zij gaat gemakkelijker over in een bodemoplossing. Andere zijn stabiel en doen dat minder gemakkelijk. Het is de gemakkelijk beschikbare voorraad die de bodemoplossing voortdurend moet aanvullen met de juiste vorm orthofosfaat. De grens tussen stabiele en labiele fosfor is niet zo gemakkelijk vast te leggen en hangt af van de bodem, stelt de spreker. Toch moet men de voorraad inschatten om te bepalen hoeveel fosfor nog aan de grond moet worden toegediend. Een van

de manieren daarvoor is de toevoeging van een middel dat fosfor uit de bodem haalt, waardoor men kan meten welk deel van de fosfor in de labiele voorraad zit. In Vlaanderen gebruikt men gewoonlijk ammoniumlactaat, maar er zijn evenveel methodes als er fosforsorten zijn. Het genoemde extract is wel van belang als referentie omdat het altijd al gebruikt werd voor bemestingsadvisering en men er dus ervaring mee heeft, maar de VLM doet thans wel verder onderzoek met het oog op een geoptimaliseerde schatting van de plantbeschikbare fosfor.

3.2. Fosfor en bemesting

Evenwichtsbemesting met fosfor is, anders dan bij stikstof, niet de toediening van de hoeveelheid die de plant op dat moment nodig heeft, want die neemt de fosfor op uit de bodemoplossing en niet rechtstreeks uit de bemesting. Doel is wel een voldoende aanvulling van de labiele voorraad tot de streefzone is bereikt. Sommige bodems hebben uit zichzelf een goede voorraad, die gemakkelijk met fosforbemesting aan te vullen is. In andere bodems is de natuurlijke voorraad te klein en moet dus meer fosfor toegediend worden dan het gewas op dat moment nodig heeft. Aan het andere eind van het spectrum staan bodems met (heel) veel plantbeschikbare fosfor, waardoor er een risico bestaat op te hoge toediening en uitspoeling.

3.3. Van generieke naar specifieke uitmijning

In MAP5 is een aanpak van specifieke uitmijning uitgewerkt, waarbij de Vlaamse bodems in vier klassen worden ingedeeld op basis van de natuurlijke fosforbeschikbaarheid. De bodems in klasse I hebben te weinig fosfor en worden meer bemest dan strikt noodzakelijk voor de planten, in klasse III en IV zijn de bemestingsnormen voor fosfor lager dan wat het gewas er op dat jaar uitneemt, waardoor er meer van de voorraad wordt opgenomen dan aangevuld.

Gegevens over bodemvruchtbaarheid van de Bodemkundige Dienst van België leren dat ongeveer 40 percent van de Vlaamse landbouwbodems voor grasland in klasse I en II zit. Voor akkerland zit het overgrote deel in klasse III, waar de voorraad van labiele fosfor dus al iets te groot is. Dat heeft te maken met het rijke verleden van organische en minerale fosforbemesting. Uitmijning voor een totaal van 9,7 miljoen kilogram fosfaat per jaar is noodzakelijk, wat de spreker een substantiële hoeveelheid noemt.

Annick Goossens waarschuwt dat men niet onmiddellijk effect daarvan op de waterkwaliteit moet verwachten. Uitmijning gaat traag, maar zeker. Ook de bodems van de rivieren zijn immers doorheen de tijd onderhevig geweest aan dezelfde processen.

Verder blijft het nodig om ook de – beperkte – bemesting van landbouwbodems die een fosfaatbeschikbaarheid hebben die groter is dan de streefzone, toe te laten. De hoeveelheid plantbeschikbare fosfor is immers het resultaat van een bepaalde meting, op basis van ammoniumlactaatextractie. De pH van een bodem kan veranderen, de fosforvoorraad kan door bodemprocessen van labiel naar stabiel gaan, dat valt niet te voorspellen. Misschien kunnen sommige landbouwbodems met heel grote voorraden plantbeschikbare fosfor zonder fosforbemesting, maar geen enkele bodem kan zonder organisch materiaal, dat echter niet alleen koolstof maar ook fosfor bevat. De meest efficiënte manier om fosfor uit een rijke bodem te halen, is overigens gewassen verbouwen, stelt de spreker.

Stalmest is zeer waardevol voor het peil van het organisch koolstofgehalte van bodems, maar verhoogt door de werking van organische zuren ook de fosforbeschikbaarheid. Als de voorraad van labiele fosfor al groot is, zal het toedienen van stalmest die nog vergroten, zoals uit een langetermijnstudie van ILVO is gebleken. Bij compost is dat niet of veel minder. Daarom voorziet het actieprogramma in de

vijftigpercentregel voor stalmest op klasse I- en II-gronden, die de werking van de organische zuren juist nodig hebben voor een goede opbrengst. Stalmest toedienen op klasse III- en IV-gronden boven de bemestingsnorm zal ervoor zorgen dat meer fosfor beschikbaar komt dan de gewassen nodig hebben en is dus moeilijk te verantwoorden. Stalmest is echter geen schaars goed in Vlaanderen: het is goed voor de productie van 13,1 miljoen kilogram fosfor. Veralgemening van de vijftigpercentregel zou de uitmijning doen dalen met 4,3 miljoen kilogram fosfor.

4. Overheid investeert in beleidsmatig onderzoek

Kevin Grauwels overloopt het wetenschappelijk onderzoek, waarin de overheid elk jaar 900.000 euro investeert. De VLM besteedt aan, geadviseerd door het Onderzoeks- en voorlichtingsplatform duurzame bemesting, waaraan universiteiten, praktijkcentra en kennisinstellingen deelnemen. Dat zorgt ervoor dat de onderzoeksnoden van de land- en tuinbouw voldoende meegenomen worden. Onderzoek dat in het kader van MAP4 werd opgestart en nog loopt, betreft fosfor en een betere valorisatie van dierlijke mest, want door de strengere fosfaatbemestingsnormen kan ruwe dierlijke mest de bemesting niet meer optimaal invullen. Het onderzoek gaat na hoe de verhouding van stikstof en fosfor in dierlijke mest kan worden verbeterd, met het oog op een betere valorisatie.

In de komende drieënhalve jaar is onderzoek gepland naar de onderbouwing van de bemestingsnormen in de groenteteelt, de differentiatie van de bemestingsvrije zone langs waterlopen, de mogelijkheid om de opslag van stalmest op akkers voorwaardelijk opnieuw toe te staan en de stimulering van het gebruik van digestaat.

Zolang er geen duidelijkheid is over de derogatiebeschikking, weet VLM niet of het monitoringnetwerk van 150 bedrijven in dezelfde of aangepaste vorm voortgezet wordt. Een open vraag is tot slot of nog onderzoek moet gebeuren naar nitraatrijke bronnen, hun invloed op meetpunten en welke maatregelen men daartegen kan nemen. Uiteraard kunnen in de loop van het actieprogramma nog nieuwe onderzoeksvragen opduiken.

II. Vragenronde

Ingrid Lieten wil weten waarom de Minaraad op eigen initiatief een advies uitbracht over MAP5 en daar niet om gevraagd werd door het beleid.

Tinne Rombouts legt uit dat het om een voorstel van decreet gaat, waarvoor de procedure niet voorziet in een verplicht advies van de strategische adviesraden.

Hermes Sanctorum-Vandevoorde gaat in op de grafiek die voor gemaaid grasland trends laat zien in de verhouding tussen stikstofdosisresponscurve en nitraatresidu. Het lid ziet vooral een grote spreiding van meetresultaten, waaruit een trend wordt afgeleid. De spreker stelt zich ernstige vragen bij de uitgetekende curve. Men zou uit de vele punten ook een anders gevormde curve kunnen afleiden. Hoe legt VLM dat uit en wat concludeert zij precies?

Kevin Grauwels erkent dat er een grote variatie is in de meetresultaten, wat normaal is bij een biologisch proces als bemesting. Hij verzekert wel dat de weergegeven trendlijn voor gemaaid grasland een betere fit oplevert dan een parabool of een exponentiële functie. Deze curve drukt uit dat tot een bepaald omslagpunt stikstofbemesting niet leidt tot uitspoeling, en dat pas vanaf dat punt het nitraatresidu hoger wordt dan 20 kilogram en de waterkwaliteit negatief beïnvloed wordt.

Deze conclusie komt voort uit de resultaten van een groot aantal bemestingsproeven, maar de individuele praktijk is natuurlijk nog iets anders. Daarom werden wel twee maatregelen op bedrijfsniveau opgenomen in het voorstel van

decreet. De ene maakt het mogelijk dat een landbouwer die aantoonst zijn residu op bedrijfsniveau onder controle te hebben de bemestingsruimte op zijn bedrijf met 10 procent kan verhogen zonder hierdoor de uitspoeling te verhogen. De andere verlaagt, via een opvolgingssysteem voor nitraatresidu, de normen voor een landbouwer wiens praktijk meer verliezen veroorzaakt.

Hermes Sanctorum-Vandevoorde blijft argwanend omdat belangrijke conclusies worden getrokken uit de curves. Dat 20 kilogram nitraatresidu stikstof een veilige grens vormt, noemt hij een sterke conclusie.

Kevin Grauwels heeft niet gezegd waar de veilige grens ligt. VLM stelt vast dat onder de norm van 300 kilogram werkzame stikstof per hectare het gemiddelde nitraatresidu 20 kilogram stikstof bedraagt, en dat uitspoeling en overschrijding op het vlak van waterkwaliteit zich voordoen bij een nitraatresidu van 70 tot 90 kilogram stikstof per hectare. Daarom is de drempelwaarde daarop vastgelegd. De genoemde waarde voor grasland ligt daar zo ver onder dat de bemestingsnorm misschien nog kan worden verhoogd. Die conclusie houdt stand, los van de keuze van de best passende curve, meent de spreker. Toch heeft het actieprogramma daar niet voor gekozen, maar wel voor een rechtstreekse koppeling aan een resultaatverbintenis inzake nitraatresidu. Alleen landbouwers die bewijzen dat ze het residu onder controle hebben op hun bedrijf, kunnen gebruikmaken van de hogere norm.

III. Uiteenzetting door Bond Beter Leefmilieu en Natuurpunt

1. Context – waarom een mestdecreet nodig is

Erik Grietens schetst waarom volgens de milieu- en natuurorganisaties een ambitieus mestbeleid nodig is. Op Wereldwaterdag kopte een krant dat geen enkele Vlaamse waterloop voldoet aan de "goede ecologische toestand" uit de Europese kaderrichtlijn Water. Het is duidelijk dat de vervuiling door nitraten en fosfaten daar een hoofdrol in speelt en dat het aandeel van de landbouw belangrijk is. Watervervuiling zadelt de hele samenleving met problemen op. De spreker vernoemt de impact van de eutrofiëring op natuur en biodiversiteit, naast de hogere kosten voor de productie van drink- en proceswater en de gezondheidsproblemen (waarvan de kosten voor België worden berekend op 4 miljard euro per jaar). Die externe kosten worden vandaag niet doorgerekend aan de vervuiler, stelt de spreker. Daarbij komt nog de fosfaatverzadiging van de bodems, die in sommige gebieden pas over decennia van de baan zal zijn. Tot slot moeten volgens Erik Grietens ook de overheidskosten voor de begeleiding en de controle van het mestbeleid meegerekend worden.

Het aandeel van de landbouw in de stikstofverontreiniging per bekken bedraagt gemiddeld 61 procent. Al is dat aandeel voor waterlopen als de IJzer veel hoger. Het MAP-meetnet blijkt de trends van de Vlaamse nitraatvervuiling te bepalen. In de fosfaatverontreiniging bedraagt het landbouwaandeel gemiddeld 44 procent, met opnieuw grote verschillen tussen de bekkens.

De toestand blijft problematisch, stelt de spreker. Het aantal MAP-meetpunten met normoverschrijding blijft op een hoog niveau en ook de gemiddelde fosfaatconcentratie op de MAP-meetpunten blijft hoog en duidelijk boven de concentratie in het VMM-meetnet. Die laatste gaat naar beneden door de sterke investering in riolering en afvalwaterzuivering, waardoor het aandeel van de huishoudens daalt, terwijl dat van de landbouw toeneemt.

Hoewel er de laatste tien jaar dankzij de investeringen en de mestactieplannen zeker sprake is van een daling, is die niet groot genoeg om de doelstellingen te halen. Erik Grietens beklemtoont dat er een heel groot verschil is tussen de deel-

bekkens. Terwijl in een aantal centrale gebieden de situatie verbeterd is, blijft zij slecht in die waar de intensieve veehouderij sterk aanwezig is.

2. Wat de milieubeweging vraagt

Wim Van Gils wijst erop dat de correlatie tussen waterkwaliteit en intensieve veeteelt bijzonder frappant is. Het DPSIR-model ontbreekt volgens de spreker in de analyse van VLM. In Vlaanderen is de driver duidelijk de concentratie van intensieve veeteelt en het feitelijke onevenwicht tussen de hoeveelheid vee en grond. Die wanverhouding blijkt zowel uit de import van veevoer als het aanslepende mestprobleem.

De milieubeweging vraagt dan ook om ernstig na te denken over een goede afbouw van de veestapel, al is dat een taboe voor minstens één landbouworganisatie, hoewel het systeem door de lage winstmarges en de hoge mestverwerkingskosten sterk onder druk komt te staan. Dat zorgt voor een sluipende mestdruk en een verhoogde controlelast. Mestverwerking lost ook niet alle problemen op want er blijven intrinsieke nadelen, zoals de stoffen die in de effluënten aanwezig blijven. Het afbouwscenario in het plan-MER noemt *Wim Van Gils* ondermaats.

De spreker is echt gechoqueerd door de optie om de nu al minimalistische en bovendien zwak gehandhaafde bufferzones langs waterlopen nog in te krimpen. De milieubeweging vraagt de toepassing van artikel 10 van het decreet Integraal Waterbeleid en een betere handhaving.

Nitraatresidu's zijn interessant omdat ze een landbouwer tonen wat hij aan het doen is, maar de spreker wijst er wel op dat noch de Nitraatrichtlijn noch de Kaderrichtlijn Water het behalen van de doelstellingen op dat niveau meet: dat gebeurt door metingen in de waterlopen. De spreker pleit er dan ook voor om goed voor ogen te houden dat het gaat om milieurichtlijnen om de zoetwaterbronnen te beschermen.

De milieubeweging betreurt dat zo weinig gezocht wordt naar systeemoplossingen, waarbij de landbouwer een fatsoenlijk inkomen verwerft zonder alle negatieve effecten van vandaag. In de plaats van dat te onderzoeken, gaan veel inspanningen naar randdiscussies of 'end-of-pipe'-oplossingen, besluit *Wim Van Gils*.

3. Voorstel van decreet – gewikt en gewogen

Freek Verdonckt verwijst naar het uitgebreide advies van de Mineraad tijdens het openbaar onderzoek over het actieprogramma en focust verder op het voorstel van decreet.

De spreker gaat in op het plan-MER, waarin een trendprognose voor nitraatnormoverschrijdingen voor Vlaanderen is opgenomen. Niet alleen blijkt dat de doelstellingen voor 2014 niet gehaald werden en dat met een doorslag van MAP4 ook de doelstellingen voor 2018 niet gehaald zullen worden. Er is minstens een dubbele versnelling nodig, stelt *Freek Verdonckt*.

In het plan-MER werden de trendprognoses ook gemaakt op bekkenniveau. In de bekkens met intensieve veeteelt zoals de IJzer is de afstand tot het doel van 2014 nog zeer groot en is de trendlijn weinig hoopvol. Ook het stroomafwaartse deel van het Maasbekken is daarvan een voorbeeld. In bekkens als de Brugse Polders zit men op schema maar wegen de laatste loodjes zwaar, merkt de spreker op.

Het plan-MER concludeert dat de evolutie in de bekkens IJzer, Leie en Maas bepalend zal zijn voor de mate waarin de doelen in 2018 kunnen worden gehaald. Op de vraag of MAP5 zal volstaan om de doelen te halen, kan volgens het plan-MER

eigenlijk niet geantwoord worden. De maatregelenpakketten en het instrumentarium worden als adequaat beschouwd, maar vooral de gebieds- en bedrijfsgerichte toepassing zullen volgens het plan-MER bepalen of de doelen gehaald worden.

De milieubeweging zal de inschatting van het plan-MER over de haalbaarheid van het actieplan niet hermaken. Gezien de trendprognoses uit het plan-MER heeft de milieubeweging eveneens twijfels of de doelen effectief gehaald kunnen worden. Daarenboven ziet de milieubeweging in een eerste lezing van het voorstel van decreet een aantal punten verschijnen die deze twijfels alvast kunnen verzwaren. De spreker ziet daarbij enerzijds opmerkingen over de vertaalslag van het actieplan naar het decreet en anderzijds een aantal punten die van belang zijn in het politieke en administratieve traject dat het actieplan gaat afleggen.

De eerste indruk van de milieubeweging is dat de beslissingsboom met bedrijfsanalyses, nitraatresidumetingen en maatregelenpakketten zeer vertragend zou werken, en dat men na de identificatie van de bedrijven die nog een bijdrage moeten leveren in focusgebieden al in het tweede deel van de planningsperiode van MAP5 zou zitten.

De verplichte bedrijfsanalyse van alle bedrijven die in 2014 bij nitraatresidumeting een overschrijding hadden van de eerste of tweede drempelwaarde, is inderdaad essentieel voor de start van MAP5, maar het probleem is dat het niet respecteren van deze verplichting volgens artikel 14, paragraaf 3, bestraft wordt met het opleggen van maatregelen categorie 1, maar dat pakket hebben de 1297 betrokken bedrijven in focusgebied sowieso al opgelegd gekregen als startsituatie. De milieubeweging voorspelt dan ook dat ze die verplichting naast zich neer zullen leggen. Deze cruciale maatregel moet echt afdwingbaar zijn, onderstreept Freek Verdonck.

Verontrustend is verder dat artikel 14, paragraaf 5, bepaalt dat de Mestbank de percelen voor N-residuanalyse aanduidt na 1 juni, wat nog volop in het mestseizoen is. Dergelijke details zijn essentieel voor de effectiviteit van een programma, meent de spreker. Volgens de milieubeweging hoeft alleen het opdrachtnemende labo de locatie van de percelen op voorhand te kennen. Er wordt gemeten tussen 1 oktober en 15 november, terwijl men tot 15 oktober kan bemesten.

Ook is de milieubeweging verwonderd over de uitzonderingsregel voor nabemesting met effluenten, tot 30 kilogram stikstof per hectare, omdat de reguliere nabemesting, die tot 31 augustus kan, soms niet kan uitgevoerd worden vanwege het slechte weer. Dat uitstel is milieukundig alleen te verantwoorden als de rest van september gegarandeerd mooi weer biedt en de vanggewassen de bemesting ook kunnen opnemen. Die uitzondering stond niet in het actieprogramma, maar verschijnt nu wel in het voorstel van decreet, samen met de regeling voor effluenten. Dat is dubbelop en volgens de spreker vooral geïnspireerd door de creatie van een extra uitrijperiode voor de overvolle kelders.

De spreker noemt dat een inconsistentie tussen het actieprogramma en het voorstel van decreet.

Administratieve boetes bij inbreuken kunnen voorwaardelijk gesteld worden in functie van een aantal te nemen maatregelen. Gelet op de noodzakelijke progressie die moet worden gemaakt en voor de ernst van MAP5, moet volgens de spreker een lijst worden opgemaakt van de inbreuken waarvoor de administratieve boete niet voorwaardelijk volgens artikel 64, paragraaf 5, kan zijn.

In tegenstelling met MAP4 openen zich ook geen perspectieven voor verstrenging bij de evaluatie in 2017, terwijl dat net een belangrijke stok achter de deur of stimulant kon zijn.

Tot slot formuleert Freek Verdonckt een aantal zorgen bij de uitvoering. Omdat er geen tijd te verliezen is, moet het actieprogramma zo snel mogelijk operationeel worden. Verder zou het niet de eerste keer zijn dat de complexiteit van de regelgeving een alibi vormt voor versoepeling of tijdelijke invraagstelling, terwijl de trendprognoses aangeven dat daar geen marge voor is. Het nieuwe actieprogramma geeft meer verantwoordelijkheid aan de landbouwer maar dan moet de controle op het terrein ook politiek gesteund worden met het oog op consequente handhaving.

De milieubeweging vindt transparante rapportering essentieel, maar de Technische Werkgroep Nutriënten, die de totstandkoming van de jaarlijkse rapportering door de Mestbank begeleidde, is geschapt, en er rijzen volgens de spreker vragen bij de werking van het CVBB, waarover alleen de landbouwwakbladen informeren en zeer weinig officieel gerapporteerd wordt. Hij stelt zich ook de vraag of straks anders zal worden gemeten om de doelen te halen, bijvoorbeeld door rode MAP-meetpunten te schrappen omdat ze bij bron nitraatrijk zijn, terwijl de overschrijding onmiskenbaar door landbouwinvloed komt. Essentieel tot slot is volgens Freek Verdonckt dat het algemene debat over een algemene verstrenging in 2017 nu al gevoerd wordt.

IV. Vragenronde

Wilfried Vandaele merkt op dat sommigen misschien hopen op de schrapping van rode meetpunten maar dat daar nog geen beslissing over genomen is. Zou de milieubeweging beter op de hoogte zijn gebleven als ze niet uit het overleg was gestapt tijdens de voorbereiding, of blijft ze bij die keuze?

Ingrid Lieten is blij met de duidelijke taal, die contrasteert met de omzwachtelde taal van de minister. Ze is verontrust over de belangrijke gezondheidsrisico's waaraan alle inwoners van Vlaanderen worden blootgesteld. Hoe schatten de sprekers die in? Gaat het alleen om fosfaten en nitraten of om meer? Wat zal het effect van het decreet zijn op dat punt?

Het lid heeft ook ernstige vragen bij de methodologie van het plan-MER als die zo eenvoudig tot de conclusie komt dat de vermindering van de veestapel geen positief effect heeft op de kwaliteit van het grondwater. Wat vinden de sprekers? Was er een andere en betere methodiek om de relatie tussen de grootte van de veestapel en de kwaliteit van het grondwater te duiden?

Bart Caron begrijpt dat nog vijftien tot twintig jaar nodig zal zijn om in het IJzeren Leiebekken de norm van 2018 te halen. Klopt dat? Waarop baseert de milieubeweging haar onrustwekkende vrees dat men straks anders gaat meten om de doelen te halen? Waarom lopen de meningen van de Minaraad en de SALV over de handhaving, waarvan de sprekers terecht het belang onderstrepen, zo ver uiteen? Wanneer moeten de controles uitgevoerd worden om het meest effectief en correct te zijn?

Lydia Peeters verwijst naar de positieve evolutie van de waterkwaliteit in de presentatie van de VLM. Zij vindt paniek dan ook voorbarig. De maatregelen hebben volgens het lid wel degelijk invloed. Welk verband leggen de sprekers tussen de weliswaar verbeterde maar nog lang niet optimale kwaliteit van het Maasbekken en de intensieve groententeelt (meer dan veeteelt) in het noorden ervan?

Lydia Peeters is ook van mening dat BBL en Natuurpunt beter aan het overleg waren blijven deelnemen en daar hun bedenkingen hadden geformuleerd.

Bart Dochy is ontgoocheld door de eenzijdige lezing van het voorstel van decreet. Hij wijst erop dat op het niet naleven van een maatregelenpakket ook serieuze boetes staan. Hij noemt 250 euro voor het niet nemen van een nitraatstaal. Dat is geen lachertje.

Het lid betreurt verder sterk dat de werking van CVBB in vraag gesteld wordt. Als er één maatregel is geweest in de voorbije jaren die de steun voor het mestbeleid en de zelfcontrole van de landbouwers heeft bevorderd, is het wel het CVBB, meent de spreker. De landbouw deed al inspanningen en steekt met MAP5 nog een tandje bij, maakt Bart Dochy duidelijk.

Tinne Rombouts begrijpt dat de ecologische toestand van de waterlopen ruimer is dan de nitraatvervuiling maar herinnert zich ook dat de milieubeweging voorstander was van nitraatresidumetingen. Gelooft men niet langer in dat instrument om vooruitgang te boeken?

Wim Van Gils antwoordt dat de milieubeweging aan het overleg is begonnen om een algemeen gedragen actieprogramma te bereiken. Zij legde herhaaldelijk haar voorstellen op tafel maar daar bleek zeer weinig plaats en gehoor voor. Al snel werd duidelijk dat de minister met een relatief bescheiden ambitieniveau naar de Europese Commissie wou stappen. De milieubeweging kon daar moeilijk aan meedoen en de spanning werd op een bepaald moment onhoudbaar. Of het een wijze beslissing was, zal later blijken, maar het was toen de enige mogelijke. De milieubeweging blijft wel bereid het overleg weer op te pikken, want het probleem is nog lang niet opgelost, merkt Wim Van Gils op.

Het klopt dat de waterkwaliteit is verbeterd en dat de landbouw inspanningen doet, maar toch minder dan andere sectoren, waardoor het relatieve aandeel van de landbouw in de vervuiling groeit. De doelstellingen van zowel de Nitraatrichtlijn als de Kaderrichtlijn Water zijn nog veraf.

De spreker wil geen paniek zaaien over de gezondheidseffecten maar ze bestaan. Het parlement moet ze dan ook in beeld hebben in zijn oordeel over het geheel.

Tot slot legt hij uit dat een deel van het Maasbekken zich in de Noorderkempen bevindt, waar zich een grote concentratie aan intensieve veeteelt ontwikkelt. Maar ook groenten vormen een risicoteelt.

Freek Verdonckt vult aan dat in Vlaanderen geen onderzoek gedaan wordt naar de gezondheidsrisico's van het mestbeleid. Verontrustend is alvast dat het debat in Nederland prominent gevoerd wordt, zowel wetenschappelijk als maatschappelijk, over zowel intensieve veeteelt als bemesting. De Hoge Nederlandse Gezondheidsraad bestelde drie jaar geleden nog een studie over de impact van stikstof op de volksgezondheid. De spreker verwijst in dat kader nog naar de norm van Kind en Gezin voor zuigelingen en zwangere vrouwen van 10 milligram nitraat per liter. In veel gemeenten in Vlaanderen overschrijdt het kraantjeswater die norm.

De scenarioberekening in het plan-MER voor de stopzetting van de uitbreiding van de veestapel via mestverwerking was ondermaats, meent Freek Verdonckt. Een aantal zaken werd niet in rekening gebracht. Daarnaast werd een projectie gemaakt van de groei van de veestapel op basis van de cijfers van de voorbije zes jaar en daaruit werd besloten dat rundvee niet moest opgenomen worden in de analyse, omdat er in die periode vrijwel geen groei was, terwijl alle prognoses wel groei voorspellen, onder meer na de afschaffing van de melkquota.

Het cijfer van 3,1 percent minder stikstofproductie is dan ook louter boekhoudkundig, stelt de spreker. De MER-studie erkent trouwens dat er positieve effecten zullen zijn in de regio's met intensieve veeteelt. Op zijn minst moet de regionale winst behoorlijk afgewogen worden. Het gaat immers om de bekkens met de grootste doelafstand, die dan sneller en efficiënter kan worden dichtgereden, maakt Natuurpunt duidelijk.

Hoewel een plan-MER normaliter het hele milieueffect in rekening moet brengen, werd alleen gefocust op de hoeveelheid stikstof die minder geproduceerd zou worden. Als indirect effect noemt de spreker de verlaging van de fraudedruk, die volgens het Nederlandse Planbureau gelijk stijgt met de mestdruk en de mate waarin de kosten van verwerking doorwegen in de bedrijfsvoering.

De afbouw van de veestapel heeft niet alleen effect op de concentraties in het oppervlaktewater maar op de gehele milieudruk. Zeker in het licht van de tussentijdse evaluatie is een dergelijke, omvattende analyse aangewezen, stelt de spreker.

De milieubeweging stelt niet de werking van CVBB in vraag, maar haar transparantie, maakt Freek Verdonckt duidelijk. De milieubeweging vraagt juist meer betrokkenheid bij het flankerend beleid, wat volgens de spreker toch een positief signaal is.

Wat de tendens in het Leiebekken betreft, is de trendprognose gebaseerd op de resultaten van de voorbije jaren. Dat een hogere versnelling nodig is, staat vast. Voor de haalbaarheid daarvan verwijst de spreker Bart Caron naar de lokale landbouwers.

Voor de zorgen die de milieubeweging zich maakt over de meting, verscheen al een aanwijzing in het onderzoeksprogramma van VLM. De suggestie van CVBB en SALV om de meetpunten op waterlopen met nitraatrijke bronnen niet in de resultaatverbintenis met Europa op te nemen, is er nog een. Hij hoopt alsnog dat dat niet zal gebeuren.

De nitraatresidumetingen gebeuren standaard tussen 1 oktober en 15 november. De milieubeweging ziet deze metingen als een sensibiliserend instrument en niet als doorslaggevend zoals in de voorgestelde bedrijfsgerichte aanpak. De spreker stelt voor om ze te blijven uitvoeren zoals vandaag, waarbij de VLM een dag of een paar dagen van tevoren met de landbouwer contact opneemt. De laboratoria kunnen wel toegang hebben tot de locatie van de gekozen percelen van de landbouwers die vrijstelling vragen of aan een controle onderworpen worden, maar niet de landbouwer zelf.

De spreker gelooft niet dat de waterkwaliteit zal verbeteren met de genoemde administratieve boetes. Een snelle start op de plaatsen waar vooruitgang het meest gewenst is, vereist een stok achter de deur. Wie een meting op bedrijfsniveau naast zich neerlegt, moet automatisch een strenger maatregelenpakket opgelegd krijgen, meent Freek Verdonckt.

Erik Grietens benadrukt nogmaals dat de milieubeweging geen paniek wil zaaien over de gezondheidseffecten, maar de impact is er wel degelijk en veroorzaakt kosten, die thans extern blijven, terwijl ze in een omvattende kosten-batenanalyse opgenomen zouden moeten worden. In het luchtbeleid wordt wel aanvaard dat externe gezondheidskosten in de afweging opgenomen worden, besluit de spreker.

Tinne Rombouts verwijst voor de kennisgeving van de staalneming aan de landbouwers naar pagina 36 van de toelichting. Medio september deelt de Mestbank mee welke percelen de landbouwer moet laten bemonsteren. Daarbij wordt de bestaande werkwijze voor de kennisgeving niet gewijzigd maar juist in het decreet vastgelegd. Daarmee wordt niet gewacht tot de dag voor de staalname, omdat iedereen zich moet kunnen organiseren om alles op korte tijd te laten gebeuren.

Ingrid Lieten wil van de milieu- en natuurorganisaties weten of de minister probeerde om de milieubeweging weer aan de overlegtafel te krijgen en garanties te bieden dat haar mening en voorstellen ernstig zouden worden genomen.

Begrijpt zij goed dat men uit de vaststelling dat de evolutie van de veestapel de voorbije jaren niet geleid heeft tot verhoogde vervuiling, concludeert dat ook in de toekomst een stijging geen effect heeft op de vervuiling?

Aan de VLM vraagt het lid of het klopt dat er weinig of geen wetenschappelijk onderzoek gebeurt in Vlaanderen over het gezondheidseffect van de vervuiling door intensieve bemesting? Welk onderzoek kan men dan wel raadplegen?

Tinne Rombouts denkt dat het nuttig is dat het effect van de nitraatrijke bronnen wordt onderzocht, zonder dat daar al conclusies aan worden gekoppeld, maar eerder om te weten te komen hoe men het moet aanpakken. Kan VLM dat bevestigen?

Wim Van Gils bevestigt dat de milieubeweging na het verlaten van het overleg nog een hartig gesprek had met het kabinet, dat tot een verduidelijking van beide standpunten leidde, maar tot niets meer dan dat. De spreker heeft een uitgebreid pakket van vragen en voorstellen bij zich die hij tijdens het overleg indiende, waarop ofwel geen antwoord kwam of het antwoord dat men er niet op inging. Dat is de situatie.

Freek Verdonckt legt nogmaals uit dat de scenario's werden opgesteld op basis van de vastgestelde groei van de veestapel de voorbije zes jaar en dat een aantal andere prognoses niet in rekening is gebracht, zoals de uitbreiding met mestverwerking voor de hele rundveestapel. De milieubeweging vraagt een degelijk onderzoek naar de milieueffecten van de uitbreiding van de veestapel via mestverwerking, bij voorkeur een hele kosten-batenanalyse, waarin ook de indirecte kosten in rekening worden gebracht. In Nederland doet men dat, geeft de spreker mee.

Gelukkig staat inderdaad nergens dat het onderzoek moet leiden tot de schrapping van de genoemde meetpunten, maar de verklaring om ze uit de resultaatsverbinding te halen, wordt wel degelijk geformuleerd in het advies van de SALV en de communicatie van CVBB, besluit Freek Verdonckt.

Kevin Grauwels bevestigt dat de directe impact van watervervuiling door nitraat en stikstof op de volksgezondheid niet onderzocht wordt in Vlaanderen, maar er wordt in opdracht van de Europese Commissie wel een studie uitgevoerd door Alterra van Wageningen Universiteit. Het eindrapport is nog niet beschikbaar, maar de eerste resultaten tonen volgens de spreker dat de boodschap over de directe impact genuanceerd is.

Er is nog niet beslist dat onderzoek zal gebeuren naar de impact van nitraatrijke bronnen, al werd de vraag wel op verschillende fora gesteld. De genoemde veertig rode meetpunten worden beïnvloed door grondwater, wat een andere aanpak vergt, al wordt natuurlijk elk meetpunt beïnvloed door zowel oppervlakte- als grondwater. Anderzijds zijn er ook meetpunten die juist groen zijn dankzij de invloed van zeer proper grondwater. De vraag is nu of bijkomend wetenschappelijk onderzoek nodig is naar de relatie tussen intrekgebied en MAP-meetpunt, dan wel of meteen via begeleiding of andere instrumenten bijkomende maatregelen kunnen worden voorgesteld of landbouwers gesensibiliseerd voor gedragswijziging.

Ingrid Lieten vraagt of de VLM vindt dat de genoemde norm van Kind en Gezin overdreven is en gerelativeerd moet worden.

Kevin Grauwels bedoelde dat men de resultaten van het onderzoek moet afwachten om de impact van nitraat op drinkwaterkwaliteit te beoordelen, zonder dat hij een uitspraak wil doen over het al dan niet aangewezen zijn van lagere normen voor doelgroepen.

V. Uiteenzetting door Wervel en BioForum

1. Wervel

Benny Van de Velde legt uit dat Wervel het voorstel van decreet benaderd heeft vanuit een meer holistische invalshoek. De eerste vraag is hoe het mestprobleem tot stand is gekomen en dat blijkt te beginnen bij de jaarlijkse invoer van enorme hoeveelheden veevoeder. In 2012 werd in België netto 700.000 ton sojaschroot en 250.000 ton sojabonen ingevoerd, waarvan het gros naar de Vlaamse intensieve veehouderij gaat. Daarmee wordt netto ongeveer 70.000 ton pure stikstof geïmporteerd, wat overeenkomt met 100 kilogram stikstof per hectare landbouwgrond. Dat zijn volgens de spreker confronterende cijfers.

Met de mest blijven we zitten en dat vormt een enorm probleem voor mens en milieu, merkt *Benny Van de Velde* op. Er is mestwetgeving nodig om dat aan te pakken, maar tot nu toe was die nooit structureel. In de plaats zijn er hoogtechnologische 'end-of-pipe'-oplossingen ontwikkeld, die samen met het veevoer de landbouwer op kosten jagen, die echter niet vertaald worden in een hogere prijs voor primaire producten. De mestwetgeving stuurt de landbouwer in de tredmolen van intensivering, schaalvergroting en specialisatie, schetst de spreker. De gevolgen zijn bekend: elke week 24 landbouwbedrijven minder. De laatste twintig jaar is het aantal in Vlaanderen gehalveerd net als de totale werkgelegenheid in de sector.

Het klopt dat de agrovoedingsindustrie als geheel voor werk zorgt, maar meerwaardelandbouw kan dat ook en wellicht met zinnigere jobs dan de degene die de export van varkensskarkassen genereert, een van de iconen van het Vlaamse landbouwmodel. Verder op deze manier morrelen in de marge, kondigt stilaan het einde van de sector aan. Wervel vraagt daarom om het probleem aan de bron aan te pakken, vanzelfsprekend geleidelijk.

Om te beginnen moet volgens het principe dat de vervuiler betaalt, een milieutaks worden geheven op ingevoerde eiwitten en die vervolgens doorrekenen aan de consument, zodat die de echte prijs van dierlijke producten leert kennen. Heel wat kosten worden nu immers doorgerekend aan de maatschappij. Aan het goedkoopste voedsel in de supermarkt kleven volgens *Benny Van de Velde* meestal de hoogste maatschappelijke kosten.

De volgende vraag is waarom nog kunstmest wordt gepromoot als er zoveel mest is. Kunstmest reageert sterk, breekt organische stof en humus af en doodt bodemleven, waardoor die bodem in een zeef wordt herschapen en de eutrofiëring van het milieu nog verergert. Bovendien verslindt de productie energie en is dus slecht voor het klimaat. Kunstmest is voor Wervel dus eerder een probleem dan de oplossing die het MAP erin lijkt te zien voor de verfijning van de bemesting.

Wervel bepleit een mestwetgeving met een holistische kijk op de bodem, dus niet alleen chemisch maar ook fysisch en biologisch. Als mestproducten naar voren worden geschoven die bodemleven opbouwen, zal er minder uitspoeling van nutriënten zijn.

Ook het landbouwonderzoek moet meer holistisch worden en focussen op bodemprocessen en bodemleven. Bodemecologie staat nog in de kinderschoenen maar het is wel duidelijk dat in de humusfractie bestanddelen zitten die zorgen voor grotere opneembaarheid van nutriënten, zoals het organische huminezuur, dat sterk aan ijzer gebonden fosfor kan breken en ter beschikking stellen van de plant. Er is onderzoek nodig naar groenbemesters en maaimeststoffen om het fosfaatprobleem op te lossen, en naar manieren waarop boeren zichzelf kunnen voorzien van mest door compostering en dus hun autonomie vergroot.

In het algemeen moeten landbouwonderzoek en -onderwijs meer leren kijken naar de natuur. Hoe is het mogelijk dat men plots mest moet gaan scheiden in componenten, omdat er een fosfaatprobleem is? Vroeger werd de mesthoop gekoesterd op de boerderij, terwijl het nu als een probleem wordt gezien. Als dieren het voer krijgen dat ze nodig hebben, kan hun mest niet anders dan evenwichtig zijn. De Afrikaanse savanne, die een van de meest productieve ecosystemen ter wereld is dankzij de mest van trekkende en grazende kuddes, strekt tot voorbeeld en kent geen fosfaatprobleem. Dat hoeft er ook niet te zijn als men het beleid afstemt op wat een ecosysteem kan dragen. In het geval van Vlaanderen hoort daar een daling van de veestapel bij, die in de VMM-studie Milieuverkenning 2030 uit 2009 naar voren werd gebracht als de meest effectieve oplossing voor de verbetering van de waterkwaliteit.

2. BioForum

Esmeralda Borgo herinnert er bij het begin van haar toelichting aan dat de klemtoon van de biologische landbouw al tijdens het voorafgaande overleg en bij andere gelegenheden naar voren werd gebracht.

2.1. Biologische landbouw

Biologische landbouw betreft een wettelijk systeem, waarvan het lastenboek is vastgelegd in de Europese verordeningen 834/2007 en 889/2008, en wordt algemeen erkend als duurzaam landbouwsysteem.

In Vlaanderen werken de Vlaamse overheid en de sectororganisaties samen in het kader van het Strategisch Plan Biologische Landbouw 2013-2017, met kwalitatieve en kwantitatieve groei als doel. Momenteel is de sector goed voor 0,8 procent van het Vlaamse landbouwareaal maar het groeipotentieel is hoog, want de vraag is groter dan het aanbod.

Biologische landbouw was altijd al grondgebonden, ook voor dat wettelijk werd vastgelegd, zodat men milieuproblemen aan de bron kan voorkomen, merkt de spreker op. De beperking tot 170 kilogram stikstof per hectare was altijd al een norm voor de veebezetting. De afzet moet gebeuren op het eigen bedrijf of rechtstreeks en traceerbaar overgedragen aan een collega-bioboer uit de plantaardige productie. Daarmee wordt de kringloop gesloten.

De biologische landbouw richt zich op een gezonde bodem, die op zijn beurt de plant voedt. Cruciaal daarbij is koolstofrijke bemesting, geen kunstmeststoffen (die schadelijk zijn voor het bodemleven en veel energie vergen bij de productie) en gewasrotatie met onder andere vlinderbloemigen. Een gezonde bodem zorgt voor een veerkrachtig landbouwsysteem, maakt *Esmeralda Borgo* duidelijk.

2.2. Mestregelgeving

De mestwetgeving gaat echter uit van een heel ander soort landbouw en mikt met mestverwerking heel sterk op een 'end-of-pipe'-benadering, waardoor het probleem wordt verschoven in plaats van ten gronde aangepakt. De mestregelgeving is ook niet aangepast aan een brongerichte benadering, merkt de spreker op, of ze nu biologisch is of niet. Dat uitgangspunt werkt ook door in het wetenschappelijk onderzoek, wat *BioForum* verontrustend noemt.

2.3. Fosfaatnormen

BioForum erkent dat Vlaanderen kampt met een opvallend overschot aan fosfaat in de klasse III- en IV-bodems, terwijl de meeste regio's juist te weinig fosfaat hebben. De spreker merkt op dat in een gezonde bodem met meer humus minder

uitspoeling voorkomt en meer nutriënten worden vastgehouden. De biologische landbouw werkt bij voorkeur met organische meststoffen, die koolstofrijk zijn voor de bodemopbouw en stikstof bevatten voor de plantenvoeding, maar ook fosfaat, waarvan de uitmijning wordt nagestreefd.

De lagere fosfaatnorm die het voorstel van decreet naar voren schuift, betekent dus ook minder koolstof en dus minder humusopbouw, maar ook minder stikstof en dus minder opbrengst. Dat laatste is niet alleen bedrijfseconomisch een probleem maar ook voor de uitmijning. In het huidige MAP4 waren de fosfaatnormen voor de sector nog net haalbaar met een bedrijfsbenadering, al leidden de normen van 2013-2014 wel tot extensievere gewasrotatie.

Met de fosfaatnormen van het voorliggende plan wordt plantaardige productie bedrijfseconomisch erg nipt op klasse III-biobodems en onmogelijk op klasse IV-biobodems. Biologische veebedrijven dreigen, ook al werken ze met een equivalent van twee grootvee-eenheden per hectare, hun mest niet meer kwijt te raken op biogronden, wat nochtans verplicht wordt door het lastenboek. Dat fosfaat uit stalmest en boerderijcompost slechts voor 50 percent meetelt, geldt alleen voor klasse I- en II-bodems, terwijl de problemen van de biologische landbouw zich op de andere voordoen.

2.4. Oplossingen?

Een bioboer die geen biologische dierlijke mest voorhanden heeft, kan organische handelsmeststoffen gebruiken, maar die zijn heel duur en dus voor sommige teelten bedrijfseconomisch onhaalbaar. Stro inwerken is geen alternatief omdat het gangbare stro fungiciden en groeiremmers bevat, terwijl biologisch stro onvoldoende beschikbaar is. Scheiding van dunne en dikke fractie levert niets op, omdat de dunne arm is aan koolstof en de dikke koolstof en fosfaat blijft bevatten.

2.5. Plan-MER

De aanpak van het fosfaatprobleem door MAP5 plaatst de biologische landbouw voor een groot probleem, concludeert de spreker. Ook het plan-MER besluit dat: "indien de algemene bemestingsbeperkingen de ontwikkeling van biologische landbouw beperken – ten gevolge van de daaraan gekoppelde beperking van gebruik van compost en stalmest, het aangewezen is om een specifiek bemestingsstelsel uit te werken voor de biologische landbouw".

2.6. Voorstel amendement

Kurt Sannen erkent dat er een fosfaatprobleem is en dat daar iets moet aan gedaan worden. BioForum begrijpt dat het moeilijk ligt om de vijftigpercentregel overal toe te passen, nadat VLM de impact daarvan berekende. Als alternatief vraagt de spreker om bij wijze van uitzondering voor de biologische landbouw ook op klasse III- en IV-gronden de coëfficiënt van 50 percent toe te passen voor de duur van MAP5.

Kurt Sannen omschrijft deze vraag als een noodkreet. Anders wordt de sector onleefbaar, aangezien nog onvoldoende stikstof uit stalmest en boerderijcompost gehaald zal kunnen worden voor een economisch leefbare productie. De helft van de Vlaamse bioboeren zou daarmee de strop om de hals krijgen, terwijl net zij op zoek zijn naar een bron aanpak van het stikstof- en fosfaatprobleem.

Tegelijk krijgen de biologische veehouders onvoldoende hun mest kwijt op biologische bodems. Kunstmest is geen optie, want past niet in de biologische principes en wordt niet toegestaan door de Europese regels voor biologische landbouw.

De spreker wijst erop dat de consumptie van bioproducten volgens de GfK-cijfers van VLAM jaar na jaar fors stijgt, terwijl tegelijk de totale consumptie van voeding voor het eerst sinds de Tweede Wereldoorlog achteruit is gegaan. Als de Vlaamse bioboeren niet meer aan die vraag kunnen voldoen, moeten de producten geïmporteerd worden, wat men nu al merkt in de winkelrekken. Dat is een gemiste kans voor de Vlaamse landbouw, maakt Kurt Sannen duidelijk.

Hij hoopt dan ook dat op zijn vraag wordt ingegaan, ook al erkent hij ten volle dat uitmijning nodig is. De biologische landbouw is bereid om mee te zoeken naar oplossingen. Daar is nog heel wat onderzoek voor nodig maar de biologische sector is daar goed in. Nu al komen bedrijven met dezelfde teelten samen met de onderzoekers van de praktijkcentra in netwerken. Die oplossingen moeten brongericht zijn, want met 'end-of-pipe'-oplossingen zal elke vijf jaar weer een nieuw MAP nodig zijn.

Tot slot stelt Kurt Sannen het voorstel van amendement voor waarvoor BioForum een oproep doet en dat artikel 8, paragraaf 5, tweede lid, van het voorstel van decreet wil aanvullen met: "Landbouwgronden die voldoen aan de bepalingen uit de Europese verordeningen 834/2007 en 889/2008 wordt, in afwijking van de bepalingen van dit decreet, slechts 50 percent van de hoeveelheid P_2O_5 , afkomstig van stalmest en boerderijcompost, als opgebracht beschouwd."

VI. Vragenronde

Hermes Sanctorum-Vandevoorde stelt vast dat daarmee het fundament van de voorliggende uitdaging is genoemd: het intensieve landbouwmodel. Het is dan ook ironisch dat net de bioboeren het slachtoffer zijn van de gevolgen daarvan. De empathie ten aanzien van het alternatieve model is wellicht even klein als zijn schaal en daarom rijst de vraag: is het mogelijk om het op grote schaal te introduceren in Vlaanderen?

Bart Dochy treedt bij dat de brongerichte aanpak de beste is, maar betekent dat niet dat de beste oplossing van het fosfaatprobleem is om geen fosfaten op de grond te brengen, zoals het MAP voorstelt? Zijn er alternatieve manieren om fosfor aan de bodem te onttrekken?

Kurt Sannen draait de vraag om: kan men met de huidige landbouwaanpak Vlaanderen en de wereld voeden? Professor Olivier De Schutter onderzocht dat als speciaal rapporteur op vraag van de VN en zegt dat alleen een agro-ecologisch landbouwmodel, met gesloten kringlopen en lokale productie, kan instaan voor de voeding van 9 miljard mensen.

Ook in Vlaanderen moet men op zoek naar een antwoord op de vraag hoe men op een milieukundig duurzame manier voedsel kan produceren. Een studie van AMS stelt dat Vlaanderen om zijn voeding zelf te produceren met het huidige consumptie- en productiemodel 800.000 hectare nodig heeft, terwijl momenteel ongeveer 650.000 hectare landbouwgrond in gebruik is en het Structuurplan Vlaanderen 750.000 hectare uittrok. De spreker leert daaruit dat het met een kleine aanpassing van het consumptiepatroon – en als vleesveehouder geeft Kurt Sannen de tip om wat minder vlees te eten – mogelijk moet zijn om in Vlaanderen op een duurzame manier voedsel te produceren voor de hele bevolking.

De meest brongerichte aanpak van fosfaat is om er geen te produceren, merkt de spreker op. Als men de kringloop sluit, kan men in principe niet meer fosfaat op de bodem brengen dan hij kan verwerken. Helaas zitten we met een historisch probleem. Voor de uitmijning bestaan diverse technieken, de wetenschap moet daarbij helpen, stelt Kurt Sannen.

Esmeralda Borgo noemt als mogelijke maatregel om via veevoerders te streven naar een andere stikstof-fosfaatverhouding in de mest. Zij treedt bij dat dit nog verder moet worden onderzocht.

Benny Van de Velde stelt vast dat er alvast een vraag bestaat naar bioproducten, zoals hij in zijn eigen bedrijf merkt, dat na enkele maanden al een wachtlijst heeft. De vraag is dus waarom de gangbare sector niet omschakelt. Hij denkt dat het gebrek aan onderzoek een rol speelt. Starten vanuit het niets is heel moeilijk door het gebrek aan grond. Wat ook een rol speelt, is dat biologische boeren onafhankelijker zijn in hun bedrijfsvoering en dus minder interessant voor leveranciers en afnemers, die de ontwikkeling dan ook afremmen.

Kurt Sannen merkt op dat Vlaanderen helemaal achterop loopt in Europa wat het aandeel van de biologische landbouw betreft. Het gemiddelde bedraagt 5 percent, in Wallonië is één boer op tien bio, in Oostenrijk één op zeven. Als men de prognoses in Vlaanderen doortrekt naar 2050, de horizon van de transversale beleidsnota, dan is dat ook hier één op vijf. De biologische landbouw vertegenwoordigt dus een belangrijk deel van de toekomst, besluit hij.

Bart Dochy erkent dat de fosfaat uit het verleden komt, maar hoe kan men verantwoordelijk maken dat de biologische teelt daar nog meer mag aan toevoegen? Of zijn er technieken om de uitspoeling daarvan te vermijden?

Tinne Rombouts treedt bij dat de biologische landbouw niet marginaal is maar een belangrijke poot, die ook in Vlaanderen potentieel heeft. Anderzijds klopt het wel dat de Europese Commissie wetenschappelijke verantwoording voor afwijkingen eist. Of zijn er op korte termijn al andere technieken?

Kurt Sannen antwoordt dat de kleine schaal in deze een voordeel is. BioForum vraagt ook geen permanente uitzondering, alleen voor dit MAP. In de totale uitmijning vertegenwoordigt de biologische landbouw slechts enkele tienduizenden kilogram van de uit te mijnen 10 miljoen kilogram per jaar. De milieu-impact ervan is zeer beperkt, zoals het MER al aangaf, maar geeft de sector de kans om te blijven bestaan en ondertussen te zoeken naar duurzame oplossingen. Er zijn sporen die worden onderzocht, maar dat moet geïntensiveerd worden. De spreker is ervan overtuigd dat ze antwoorden zullen opleveren.

VII. Uiteenzetting door Boerenbond en Algemeen Boerensyndicaat

Hendrik Vandamme treedt bij dat er niet mag getalmd worden om MAP5 op de rails te zetten. De landbouwers willen weten waar ze aan toe zijn.

1. Landbouw heeft al grote inspanningen geleverd

De spreker gaat in op de kwaliteit van het oppervlaktewater per bekken. De doelstelling van MAP4 was dat in 2014 maximum 16 percent van de nitraatmeetpunten een overschrijding van de norm van 50 milligram per nitraat per liter vertoont en in 2018 nog 5 percent. Het aantal slechte meetpunten is significant gezakt van 57 percent in 2000 naar 21 percent in 2014, terwijl de gemiddelde concentratie daalde van 34 milligram naar 17 milligram in dezelfde periode.

Wel zijn er drie bekkens (IJzer, Maas en Leie) waar het wat moeilijker is om de normen te halen. In de acht andere is de situatie sterk verbeterd en in één bekken, dat van de Dender, wordt zelfs geen enkele overschrijding vastgesteld. Dat toont volgens Hendrik Vandamme aan dat er inspanningen gebeurd zijn in de aanwending van mest door de landbouw. De regionale verschillen hebben te maken met teelten, bodemtypes en klimaatomstandigheden.

Uit de evolutie van de grondwaterkwaliteit, blijkt dat de doelstelling van MAP4 op Vlaams niveau wordt gehaald, merkt de spreker op. Analyse leert dat 87,4 percent van het grondwater onder het Vlaamse landbouwareaal in orde is. Ook dat is een teken dat boven de grond inspanningen worden geleverd.

Het tweede nutriënt is fosfaat, waarvan ook de landbouworganisaties erkennen dat er wat kan worden bijgestuurd. Al bij het begin van MAP4 werd een tijdlijn uitgezet tot 2018, maar de landbouworganisaties stellen nu vast dat rekening moet worden gehouden met bijkomende beperkingen voor bepaalde percelen met een hogere fosfaatvoorraad. De wetenschap erkent ook dat de vermindering van het fosfaatgehalte in de bodem een werk van lange adem is, merkt de spreker op. Een aantal elementen uit het verleden spelen daarin mee. Zo was het veertig tot vijftig jaar geleden gangbaar om metaalslakken, een restproduct uit de staalindustrie, in te zetten om het nutriëtniveau op een perceel op peil te krijgen, want er was een tekort aan dierlijke mest en kunstmest werd nog maar beperkt gebruikt. Daarnaast is er de nalevering door bodems van waterlopen, waarbij het de regel is, wanneer die waterlopen geruimd worden, het slib gedeponeerd wordt op de aanpalende percelen.

Toch is er beterschap, maakt de heer Vandamme duidelijk. Het voortgangsrapport van de Bodemkundige Dienst van België over de vruchtbaarheid van akkerbouw- en weilandpercelen toont een daling van de fosforbeschikbaarheid op perceelsniveau. Een UGent-studie in opdracht van VMM toont aan dat de ontmijning al aan de gang is. Dankzij mestverwerking is het stikstof- en fosforaanbod op de Vlaamse bodems gedaald, met name sinds de invoering van de uitbreiding mits mestverwerking in 2007. In het voortgangsrapport van de Mestbank staat dat het aanbod van af te zetten mest jaar na jaar afneemt. Er is dus eigenlijk geen overschot meer en dat dankzij de mestverwerking, meent de spreker.

Hendrik Vandamme maakt duidelijk dat de bedenkingen van het ABS bij de uitbreiding van de varkensstapel mits mestverwerking, enkel te maken hadden met de economische overweging dat elk varken dat erbij komt ook op de exportmarkt moet worden afgezet. De impact op het milieu of andere aspecten lagen niet aan de grondslag van deze overweging.

2. Gebiedsgerichte aanpak en bedrijfsbenadering

Al van bij de invoering van de strengere normen door MAP4 zijn de landbouworganisaties beginnen nadenken over de manier waarop ze het volgende plan voor hun sector mee richting konden geven, rekening houdend met zowel mogelijke opbrengst- als residuvermindering. De spreker is ervan overtuigd dat hun voorstel voor een gebiedsgerichte aanpak en bedrijfsbenadering voor een stuk terug te vinden is in het voorstel van decreet. In de eerste plaats wordt ingezet op focusgebieden, die mee worden afgebakend op basis van de grondwaterresultaten, waarvoor de recente landbouwpraktijk echter geen onmiddellijke impact heeft. Hij erkent dat de sector inspanningen moet leveren in de gebieden waar de waterkwaliteit nog niet optimaal is, maar de spreker merkt wel op dat landbouwers in regio's waar de waterkwaliteit wel goed is, weinig of niet beloond werden. Het is lovenswaardig dat landbouwers die kunnen aantonen dat ze niet verantwoordelijk zijn, een vrijstelling krijgen, maar de kosten van staalneming kunnen oplopen en de werkbaarheid bedreigen.

Hendrik Vandamme waardeert dat de bedrijfsbenadering voor het gebruik van dierlijke mest de landbouwer de mogelijkheid geeft tot een betere invulling van zijn gebruiksruimte dan vroeger, toen men per hectare vastgepind werd op 170 kilogram stikstof, terwijl een landbouwer heel goed weet welk perceel en gewas iets meer mag krijgen.

Controle en sanctionering op bedrijfsniveau kunnen wel verregaande gevolgen hebben, merkt de spreker op.

3. Bemestingsnormen

Volgende vraag is volgens Hendrik Vandamme of het verantwoord is om de bemestingsnormen nog verder te laten zakken. Het Onderzoeks- en voorlichtingsplatform dat actief is onder het CVBB geeft duidelijk aan dat een lagere N-norm niet altijd voor alle teelten een milieukundig voordeel oplevert. Fosforbemestingsnormen op basis van fosforbeschikbaarheid in de bodem en de plantbeschikbaarheid van fosfor, vereisen een analyse van 490.000 percelen, waarvan de helft kleiner is dan 1 hectare. Elke analyse kost 70 tot 80 euro. De spreker dringt dan ook aan op een afweging van kostprijs en milieurelevantie. In feite komt het erop neer dat de sector de databank van de overheid vult, stelt de spreker. De landbouworganisaties hebben het er ook moeilijk mee dat vanaf 2017 de laagste fosfornorm de referentie wordt, omdat het merendeel van de percelen in klasse III zit. Zij dringen dan ook aan op terugbetaling bij foutieve klassering.

4. Maatregelen in MAP5

De bodemkwaliteit speelt een centrale rol, maar er wordt weinig ingezet op de positieve discriminatie van stalmest, meent Hendrik Vandamme. Hij is er ook van overtuigd dat de milieu-impact van de opslag van stalmest op de (kop)akker, die thans onderzocht wordt door onder meer ILVO, niet zodanig is dat hij aan banden moet worden gelegd door korte termijnen, die, zelfs bij uitbreiding tot twee maanden, nog korter zijn dan bij de burenen in Wallonië en Frankrijk bijvoorbeeld.

De uitrijregeling leek de Europese Commissie al vrij complex in MAP4, maar daar worden nu nog regeltjes aan toegevoegd, geeft de spreker mee. De regeling verschilt tussen focusbedrijven en niet-focusbedrijven. Het totaalverbod tussen 15 november en 15 januari kan problemen geven, want de natuur laat zich niet vastpinnen op data. Verlenging moet volgens de landbouworganisaties mogelijk zijn bij uitzonderlijke weersomstandigheden, zoals vorig jaar toen eind augustus de oogst niet voorbij was. Er moet ook bijsturing mogelijk zijn op het vlak van opslag en toepassing van effluent, waarbij hij afzet via een burenenregeling noemt.

Aan focusbedrijven worden sterke beperkingen opgelegd bij de toediening van stikstof voor de inzaai van groenbedekkers, maar gewassen hebben voedingsstoffen nodig, merkt de spreker op. Gele mosterd kan een meter hoog worden en zijn wortels van eveneens een meter zijn goed voor de opening van de bodemstructuur en de opname en vastlegging van nutriënten, precies om uitspoeling naar watervoerende lagen te voorkomen. Bij onvoldoende voedingsstoffen zal de onttrekking aan de diepere lagen echter onvoldoende gebeuren. De uitrijregeling moet ook geharmoniseerd worden met andere regelingen zoals die over vergroening en erosie, maakt de spreker duidelijk.

Rekening houden met werkzame stikstof bestond al maar de landbouwers pasten het slechts sporadisch toe vanwege de zware administratieve lasten, schetst Hendrik Vandamme. De landbouworganisaties dringen bij de veralgemening van het systeem van werkzame stikstof vanaf 2016 aan op een sterke administratieve vereenvoudiging. De complexiteit van veel regelgeving maakt het voor veel land- en tuinbouwers, die het liefst op het veld aan de slag zijn, ondoorzichtig.

5. Opgvolging en sanctionering

Hendrik Vandamme stelt vast dat de nitraatresidumetingen behouden blijven, waarbij hij waardeert dat de nadruk verschuift van het individuele perceel naar het bedrijf. De toename van de staalnemingen zal wel de kosten voor de landbouwer

verhogen. De landbouworganisaties pleiten uitdrukkelijk tegen blinde controles, die soms willekeurig zijn. Ze moeten plaatsvinden op basis van risicoanalyse van de bedrijfsbalans. Het gezond verstand moet primeren in plaats van te vitten over punten en komma's, meent de spreker.

In de bedrijfsbalans moet rekening worden gehouden met meetonzekerheden en externe factoren waar de land- of tuinbouwer geen vat op heeft. De spreker noemt klimaat, de variatie in de mestsamstelling (waarbij zelfs opgedeelde stalen verschillende resultaten geven), en forfaits en uitscheidingscijfers die aan actualisatie toe zijn. De massabalans op bedrijfsniveau moet de basis vormen voor controles.

6. Vraag tot grondig en neutraal onderzoek

De landbouworganisaties pleiten voor grondig en neutraal onderzoek van de afstandsregels voor waterlopen. De praktijk leert dat mest steeds gericht wordt toegediend, waarbij de spreker gps vermeldt, evenals rijenbemesting, mestinjectie in de plaats van breedwerpige toediening, en speciale systemen om van de kant af te strooien. Hij is ervan overtuigd dat onderzoek van deze precisietechnieken zal aantonen dat hun toepassing dichter dan 5 meter bij een waterloop geen significant verschil maakt voor de waterkwaliteit.

7. Algemene reflectie vanuit ABS en Boerenbond

Georges Van Keerberghen concludeert dat de landbouw al grote inspanningen heeft geleverd, ook al werden de doelstellingen niet met grote onderscheiding gehaald. De organisaties gaan akkoord dat bijkomende stappen nodig zijn, zeker in bepaalde regio's, maar de sector moet het probleem zelf oplossen. Daarom hebben de organisaties deze keer zelf een plan op tafel gelegd, wat niet door alle leden werd geapprecieerd, want sommigen blijven de voorkeur blijven geven aan de vroegere, reactieve houding.

8. Achtergrond bij de voorstellen

De landbouworganisaties wilden van een generiek naar een specifiek beleid evolueren, aangezien van het eerste geen bijkomende verbetering te verwachten viel. Tweede principe is dat men degenen die het niet goed doen, moet bestraffen, maar wie het goed doet, moet belonen. Derde element is dat de sector van een administratieve en curatieve naar een preventieve en milieurelevante aanpak wil. Daarin passen aangekondigde en gemotiveerde controles, die ook voor meer draagvlak voor het beleid zorgen. Ten vierde vroeg de sector een band met de bodemkwaliteit te leggen. Vijfde punt is bemesting in functie van de bodem en minder in functie van het leegrijden van de mestkelder, wat is vertaald in de gebiedsgerichte benadering. Doel blijft de verbetering van de waterkwaliteit en daarom is de sector gewonnen voor een resultaatgerichte benadering en geen brongerichte, stelt de spreker.

Georges Van Keerberghen onderstreept dat het nieuwe MAP geen doorslag van het vorige is. De gevolgen voor de individuele bedrijven zullen niet van de poes zijn.

9. Globale evaluatie MAP5

De spreker stelt vast dat het straffen sterker in het voorstel zit dan het belonen. Positief is wel dat er meer wordt gekeken naar het resultaat en de handhaving dan naar de input. Nadeel is dat het aantal analyses gigantisch gaat stijgen, maar dat is een gevolg van de keuze voor een gebieds- en bedrijfsgerichte aanpak. De nieuwe uitrijregeling zal gevolgen hebben voor de opslagcapaciteit. De nog strengere aanpak van fosfor is een heel zware dobber en een werk van lange adem,

schetst de spreker. Positief zijn de eerste stappen naar een band met de bodemkwaliteit, ook al menen de landbouworganisaties dat verdere stappen mogelijk waren zoals de uitbreiding van het opbrengen van stalmest naar klasse III en IV. Tot slot waardeert hij het behoud van CVBB, dat kan bijdragen aan het draagvlak en het zoeken naar de oorzaken van het probleem.

VIII. Vragenronde

Wilfried Vandaele schetst dat het parlement zich heeft geëngageerd om het voorstel van decreet snel te behandelen, zodat de Europese derogatiedatum gehaald wordt. Hij vraagt of beide landbouworganisaties, als het parlement het voorstel snel goedkeurt, zich ertoe verbinden het MAP te verdedigen bij hun achterban. Hoe kijken zij aan tegen het verzoek van de biolandbouw voor een tijdelijke uitzondering?

Bart Caron sluit zich aan bij de eerste vraag. Of blijft de oude dubbelzinnigheid? Kunnen de landbouworganisaties leven met een uitzondering voor de biolandbouw, die niet verantwoordelijk gesteld wil worden voor een probleem dat het niet heeft veroorzaakt? Is er een verschil in de visie op duurzaamheid? Hij wijst ook op de sterke tegenstelling met de natuurverenigingen in verband met de buffer aan waterlopen. Zijn beide te verenigen? Wat is de visie van de sprekers op de meetpunten in focusgebieden die de SALV uit de meting wil halen?

Bart Dochy wil, verwijzend naar vorige besprekingen in de commissie waarbij door bepaalde leden werd gesteld dat ABS pleitte voor de afbouw van de veestapel, van de heer Vandamme weten wat het standpunt van ABS hierover nu precies is. Is er zoals bij het vorige MAP zicht op de socio-economische impact?

Bart Nevens merkt op dat de financiële consequenties voor de landbouwers herhaaldelijk ter sprake kwamen, maar heeft men al eens stilgestaan bij de kosten voor het zuiveren van drinkwater van nitraten en fosfaten? Die kosten worden doorgerekend aan de gebruiker. Kan men dan niet beter brongerichte maatregelen nemen die voorkomen dat fosfaten en nitraten in het drinkwater terechtkomen?

Tinne Rombouts peilt naar de aandachtspunten die nodig zijn in de begeleiding van de sector bij de invoering van MAP5.

Georges Van Keerberghen verzekert dat er geen onenigheid is tussen ABS en Boerenbond. Ze zijn het eens over welke punten moeilijk liggen. Zij hebben het nieuwe MAP al gecommuniceerd binnen hun structuren. Volgende stap is de communicatie met de leden, aan wie het na goedkeuring wordt overgebracht, maar ook VLM speelt daarin een rol.

ABS zal correct communiceren over MAP5 stelt *Hendrik Vandamme*, al is verdedigen misschien niet het goede woord. De landbouwers moeten correct geïnformeerd worden, in wisselwerking met de administratie.

Verder denkt de spreker dat niemand baat heeft bij een onderscheid tussen verschillende landbouwers in een milieudossier. De indeling in klassen was ook voor de gangbare landbouwers een moeilijk punt. Hij is zich anderzijds bewust dat zich problemen gaan voordoen voor wie geen kunstmest kan gebruiken, maar dat kan een aanzet zijn tot een reflectie op Vlaams niveau over de indeling zelf. Stalmest heeft immers onmiskenbaar een positief effect. Elke landbouwer heeft er belang bij dat zijn bodem in optimale conditie is. Hij vraagt om rekening te houden met de praktijk.

De spreker is ervan overtuigd dat de verenging van de bufferzone geen nadelig effect heeft op de waterkwaliteit, op voorwaarde dat de juiste technieken worden toegepast. Volgens de spreker zal het lopende onderzoek deze stelling staven.

Wat het SALV-advies betreft, wijst Hendrik Vandamme erop dat sommige leden zoals BBL en Natuurpunt, zich onthielden bij de stemming, maar wel een eigen advies hebben opgemaakt met de Minaraad. Tegelijkertijd hebben deze organisaties zich wel teruggetrokken uit het voorbereidende overleg over het MAP, en kaarten ze nu aan dat ze niet betrokken werden. Volgens de spreker bereikt men meer door te praten dan door de overlegtafel te verlaten, en achteraf is het goedkoop om te stellen dat men niet betrokken werd.

De uitspraken van ABS over de afbouw van de veestapel moet men zien in het kader van de economische omstandigheden in de varkenshouderij, waarbij met name de vraag rijst of uitbreiding verantwoord is als het niet evident blijkt om nieuwe exportmarkten aan te boren. De spreker beseft dat afbouw alleen in Vlaanderen geen effect heeft op de prijsvorming op Europees of mondiaal niveau. ABS heeft nooit gezegd dat de veestapel afgebouwd moet worden, wel dat het lichter afleveren van varkens kan. Hij onderstreept andermaal dat het aanbod van stikstof en fosfor verminderd is dankzij de mestverwerking, los van al dan niet uitbreiding van de veestapel.

Wat de maatschappelijke kosten voor de productie van drinkwater betreft, stelt hij vast dat heel wat waterbodems rijk zijn aan nutriënten maar bijvoorbeeld ook aan zware metalen. Voor het beleid op het vlak van waterzuivering, ook op het platteland, wordt vrij veel geld uitgetrokken en industriële processen worden bijgestuurd. Hij is ervan overtuigd dat de technische evolutie zich ook zal doorzetten in de landbouwsector, zij het niet van vandaag op morgen. Er is echter een grens aan de beperking van fosfor, ook voor veevoeding. Planten en dieren kunnen niet zonder.

Georges Van Keerberghen vult aan dat de vraag om de bufferzones te onderzoeken, ingegeven is door de wens om te evolueren van een generiek beleid naar een specifiek beleid. Nu is het overal vijf meter, onafhankelijk van de bemestings-techniek, ook al zijn de effecten op uitspoeling erg uiteenlopend.

Ook wat de meetpunten betreft, gaat het om onderzoek naar stikstofrijk grondwater en de vraag of landbouwtechnieken daar iets kunnen aan doen, dan wel of de werking van CVBB met waterkwaliteitsgroepen anders moet worden georganiseerd door er bijvoorbeeld hydrologen bij te betrekken. Het doel is niet om snel wat rode meetpunten te schrappen, verzekert de spreker.

Toon De Keukelaere bevestigt dat de begeleiding door de overheid erg belangrijk is. Hij noemt de overgang naar werkzame stikstof, de administratieve vereenvoudiging en de voorlichting over hoe het systeem precies werkt.

Bart Caron had de boodschap van de heer Vandamme en de timing ervan al meteen begrepen. Het lid concludeert dat ABS de thematiek louter economisch benadert en de milieuaspecten veeleer als hinderlijk beschouwt. Zelf wil de spreker liever gezonde landbouw, voeding en leefmilieu verzoenen.

Hij heeft begrip voor de landbouwers, die niet alleen verantwoordelijk zijn voor de omstandigheden, maar blijft betreuren dat het voorliggende voorstel van decreet de symptomen behandelt zonder de oorzaken aan te pakken. Het blijft ook ironisch dat de biologische landbouw met zijn duurzame aanpak de prijs moet betalen voor een sector die vele, vele decennia nodig heeft gehad om de omslag te maken.

Hendrik Vandamme denkt dat wat voorligt, aangeeft dat wel degelijk wat nader mag gekeken worden naar mensen die het minder goed doen en moeite hebben

om de regels te volgen. Het is nooit gezien dat de sector zelf met een aanzet tot actieplan kwam. Dat is een duidelijk signaal aan het beleid, maar ook aan de eigen leden, want het was niet evident om op bestuursniveau deze aanpak te verdedigen. Hij verzekert dat te gepasten tijde correct zal worden geïnformeerd over wat van toepassing is.

Tinne ROMBOUTS,
voorzitter

Bart CARON,
verslaggever

Gebruikte afkortingen

ABS	Algemeen Boerensyndicaat
AMS	afdeling Monitoring en Studie (van het Departement Landbouw en Visserij)
BBL	Bond Beter Leefmilieu
CVBB	Coördinatiecentrum Voorlichting en Begeleiding duurzame Bemesting
DPSIR	Driving forces, Pressure, State, Impact, Respons
GfK	Gesellschaft für Konsumforschung
gps	global positioning system
ILVO	Instituut voor Landbouw- en Visserijonderzoek
MAP	Mestactieplan
MER	milieueffectrapport
Minaraad	Milieu- en Natuurraad van Vlaanderen
N	stikstof
P ₂ O ₅	difosforpentoxide
pH	potentiaal hydrogenium (zuurtegraad)
SALV	Strategische Adviesraad voor Landbouw en Visserij
UGent	Universiteit Gent
VLAM	Vlaams Centrum voor Agro- en Visserijmarketing
VLM	Vlaamse Landmaatschappij
VMM	Vlaamse Milieumaatschappij
VN	Verenigde Naties